

Bankaların Müşterilerini İncelemesi

(*Customer Due Diligence for Banks*)

Basel Bankacılık Denetim Komitesi*

I- Giriş

1. Dünyadaki denetim otoriteleri bankaların müşterilerini yakından tanıyabilmek için gerekli politika ve prosedürlere sahip olmalarının gün geçtikçe önem kazandığını kabul etmektedir. Yeni ve mevcut müşteriler için yeterli düzeyde titiz bir inceleme yapılması (due diligence) bu kontrollerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu incelemenin olmaması halinde, bankalar önemli finansal maliyetler getirebilen itibar kaybı riski, operasyonel risk, yasal risk ve/veya yoğunlaşma riskine maruz kalabilmektedir.

2. Basel Komite, 1999 yılında sınır-ötesi bankacılık için yapılan araştırmanın sonuçlarını inceleyerek bir çok ülkede uygulanan "müşterini tanı" politikalarındaki eksiklikleri tanımlamaktadır. Bazı ülkelerde 'müşterini' tanı politikalarında önemli boşluklar bulunurken, bazılarında bu politikalar hiç mevcut değildir. Hatta gelişmiş mali piyasalarda bile 'müşterini tanı' politikalarının güçlülüğünün boyutu değişmektedir. Basel Komite, Sınır Ötesi Bankacılık Çalışma Grubu'dan [1] 'müşterini tanı' prosedürlerini izlemesini ve tavsiye edilen standartların bütün ülkelerdeki bankalarda uygulanmasını istemiştir. Neticede ortaya çıkan çalışma Ocak 2001'de bir istişari belge olarak hazırlanmıştır. Belgeye ilişkin görüşlerin alınmasını takiben, Çalışma Grubu çalışmayı revize etmiş, Basel Komite çalışmada sunulan 'müşterini tanı' politika ve prosedürlerinin denetim otoritelerinin ulusal denetim uygulamalarını oluştururken yapısal kriter oluşturması beklentisiyle raporun dağıtımını sağlamıştır. Bazı yargı çevrelerinin denetim uygulamaları beklentileri şimdiden karşılanmış ve bu çalışmanın amacını aşmış olduğundan söz konusu yargı çevrelerinin herhangi bir değişiklik uygulamasına gerek olmayabilir.

3. 'Müşterini tanı' politika ve prosedürleri, Mali Eylem Görev Grubu'nun (Financial Action Task Force-FATF) uzmanlık alanı olan karapara aklama mücadelesiyle yakından ilişkilidir. Komite FATF'ın çabalarını yinelemek niyetinde değildir. [2] Bunun yerine Komite daha geniş ve ihtiyatlı bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir. Bankacılık sisteminin bütünlüğü, güvenliği ve sağlamlığı açısından sağlam 'müşterini tanı' politika ve prosedürleri kritik önem taşımaktadır. Basel Komite ve Bankacılık Denetim Otoritelerinin Off-Shore Grubu (Offshore Group of Banking Supervisors-OGSB), FATF tavsiyelerinin özellikle (bankalarla ilgili olanlarının uygulanması ve benimsenmesi için büyük destek vermektedir. Komite ve OGSB mevcut 40 tavsiyenin incelenmesi sonucunda daha yüksek standartların belirlenmesini göz önünde bulunduracaktır. Sonuç olarak, Çalışma Grubu görüşlerini geliştirdikçe FATF ile yakın ilişkilerini sürdürecektir.

4. Basel Komite'nin 'müşterini tanı' politika ve prosedürlerine yaklaşımı sadece karapara aklama açısından değil, daha geniş ve ihtiyatlı bakış açısından olacaktır. Sağlam 'müşterini tanı' prosedürleri banka risklerinin etkin yönetiminde kritik önemdedir. 'Müşterini tanı' prosedür ve politikaları basit hesap açılması ve kayıt tutulmasının ötesine giderek bankaların müşteri kabul politikaları oluşturmalarını ve müşteri tanımlama programlarını yüksek riskli hesaplar için daha kapsamlı inceleme yapacak ve şüpheli faaliyetler için proaktif hesap incelemesini içerecek şekilde formüle etmelerini gerektirmektedir.
5. Basel Komite'nin sağlam 'müşterini tanı' standartlarına ilgi göstermesi, piyasa bütünlüğüne ilişkin endişelerinden ve uygun prosedürlerin uygulanmasında titiz incelemenin eksik olmasından kaynaklanan doğrudan veya dolaylı olarak bankaların zararlarının artmasından kaynaklanmaktadır. Bu zararlar ve bankaların saygınlığına zarar gelmesi önlenmesi, ancak, bankaların etkin 'müşterini tanı' prosedürlerini uygulamaları ile mümkündür.
6. Bu çalışmada 'müşterini tanı' standartlarının önemli unsurları için daha kesin tavsiye ve uygulamaları içermektedir. Bu tavsiyeleri geliştirirken, Çalışma Grubu üye ülkelerdeki uygulamaları almış ve denetime ilişkin gelişmeleri de göz önünde bulundurmıştır. Bu çalışmada sunulan önemli unsurlar dünyadaki bütün bankalar için asgari standartlar için kılavuz niteliğindedir. Bu standartların her ülkede kurumların özelliklerine göre güçlendirilmesi ve geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkabilir. Örneğin genişletilmiş incelemeler, yüksek riskli hesaplar için veya yüksek net değerli müşterileri çekmek için gereklidir. Çalışmadaki belli bölümlerde bankadaki yüksek riskli birimler için titiz inceleme standartlarına ilişkin bulunmaktadır.
7. Katı müşteri inceleme standartlarına gereksinim sadece bankalarla sınırlı kalmamalıdır. Basel Komite, bütün banka dışı mali kurumlar, avukatlar ve muhasebeciler gibi profesyonel hizmet sunan araçlar için de benzer kılavuzların geliştirilmesinin gerektiğine inanmaktadır.

II. Denetim Otoriteleri ve Bankalar için 'Müşterini Tanı' Standartlarının Önemi

8. FATF ve diğer uluslararası kurumlar 'müşterini tanı' politika ve prosedürleri ve FATF'ın karapara aklama üzerine 40 tavsiyesinin uluslararası alanda kabul görmesi ve uygulanması için yoğun olarak çalışmışlardır. Bu çalışmanın amacı söz konusu çalışmayı tekrarlamak değildir.

9. 'Müşterini tanı' politika prosedürleri;

- a) bankaların mali suçların bir aracısı olmasını engelleyerek saygınlıklarını ve sistemin bütünlüğünü korumaktadır
- b) sağlam risk yönetiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar.

10. ‘Müşterini tanı’ standartlarının yetersizliği veya hiç olmaması bankaların saygınlığının azalmasına, operasyonel, yasal ve yoğunlaşma riskleri gibi ciddi müşteri ve kredi riskleri ile karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bütün bu risklerin birbiriyle ilişkili olduğu gözden kaçmamalıdır. Bu risklerden herhangi bir tanesi bankalara önemli maliyetler (örneğin, mevduat sahiplerinin mevduatlarını çekmeleri, bankalar arası kolaylıkların sona ermesi, bankaya karşı iddiaların araştırma maliyetleri, aktif satışları ve aktiflerin dondurulması ve kredi zararları yükleyebileceği gibi, yönetimin zamanını ve enerjisini bu sorunların çözümüne ayırmasına neden olabilir.

11. *İtibarın azalması riski*, bankaları tehdit eden en önemli risklerden biridir. Çünkü, bankaların yaptıkları iş itibarıyla mevduat sahibinin, kreditorlerin ve genel olarak piyasanın güvenini sağlamaları gerekmektedir. İtibarın azalması riski, bankanın faaliyetleri hakkında kamuoyunda yanlış izlenimin edinilmesi ve sistemin bütününe karşı güvenin kaybedilmesine yol açar. Bankalar, müşterilerinin yaptıkları hukuk dışı işler nedeniyle sık sık itibarın azalması riski ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle, bankalar kendilerini bu riske karşı etkin bir ‘müşterini tanı’ programı ile koruma ihtiyacı içindedir.

12. ‘Müşterini tanı’ kapsamındaki çoğu *operasyonel risk* bankaların programlarındaki uygulama zayıflıklarından, etkin olmayan kontrol prosedürlerinden ve müşteri inceleme uygulamalarındaki başarısızlıktan kaynaklanmaktadır. Bankanın operasyonel riskini etkin bir şekilde yönetemediğine ilişkin kamuoyunda bir inancın yaygınlaşması, bankanın faaliyetlerini olumsuz şekilde etkileyebilir.

13. *Yasal risk*, davaların, yargılamanın ve hatalı sözleşmelerin bankaların operasyonlarını ve konumunu olumsuz etkilemesi veya bozması ihtimalidir. Bankalar zorunlu ‘müşterini tanı’ standartlarını veya incelemelerini uygulamada başarısız olmaktan kaynaklanan davalara tabi olabilir. Bankayı içeren bir davanın bankanın faaliyetlerine getirdiği maliyet, yasal maliyetten çok daha fazladır. Bankalar, müşterilerini tanımlayan titiz inceleme yapmamaları ve müşterilerinin faaliyet alanlarını iyi bilmemeleri nedeniyle kendilerini bu tür yasal risklerden etkin bir şekilde koruyamayabilir.

14. *Yoğunlaşma riski* konusunda denetimsel sorunlar daha çok bilançonun aktif tarafından kaynaklanmaktadır. Genel bir uygulama olarak, denetim otoriteleri bankalara sadece kredi yoğunlaşmalarını tanımlayan bilgi sistemlerine sahip olma zorunluluğu getirmemekte, aynı zamanda tek bir borçluya veya birbiriyle bağlantılı borçlulara kredi vermeyi sınırlayan ihtiyatlı limitler koymaktadır. Bankaların müşterileri ve bu müşterilerin diğer müşteriler ile olan ilişkilerini tam olarak bilmeden yoğunlaşma risklerini ölçmeleri mümkün değildir. Bu durum özellikle birbiri ile bağlantılı taraflar ve bağlı krediler için geçerlidir.

15. Yükümlülükler tarafında, yoğunlaşma riski fonlama riski ile yakından ilgilidir. Özellikle de büyük mevduat sahiplerinin mevduatlarını ani olarak çekmesi bankanın likiditesine zarar vermektedir. Fonlama riski, özellikle küçük bankalarda ve büyük bankalara göre daha az aktif olan bankalarda yüksektir. Mevduat yoğunlaşmalarını analiz etmek için bankaların mevduat sahiplerinin yapısını iyi bilmesi gereklidir. Bu çerçevede mevduat sahiplerinin özellikleri ile diğer mevduat sahipleriyle olan bağlantılarını da incelemek gereklidir. Küçük bankalarda bilançonun pasif tarafını yöneten yöneticilerin, büyük mevduat sahipleri ile yakın ilişki içinde olmanın önemini ve kritik zamanlarda fonlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya olduklarını bilmeleri gereklidir.

16. Bazı müşteriler aynı bankada olmakla birlikte farklı ülke ve şubelerde birden çok hesaba sahiptir. Bankalar bu tür hesaplardan kaynaklanabilecek, itibarın azalması riski ile yasal riskleri etkin şekilde yönetebilmek için, söz konusu hesaplardaki hareketleri bu hesapların bilanço veya bilanço dışında olmasına bakmaksızın konsolide bazda izleyebilmelidir.

17. Basel Komite ve Bankacılık Denetim Otoritelerinin Off-Shore Grubu, etkin 'müşterini tanı' uygulamalarının dünyadaki tüm bankalarda risk yönetiminin ve iç kontrol sistemlerinin bir parçası olduğuna tamamen ikna olmuşlardır. Ulusal denetim otoriteleri, bankaların minimum standartları sağlamalarına ve müşterilerini tanıyabilmelerine imkan sağlayacak iç kontrol sistemlerini kurmalarını temin etmelidir [3].

III. 'Müşterini Tanı' Standartlarının Gerekli Unsurları

18. Basel Komite'nin 'müşterini tanı' standartları hakkındaki rehberliği birbirini izleyen üç çalışmada yer almıştır. 1988'de yayımlanan Karapara Aklamak İçin Bankacılık Sisteminin Kullanılmasının Önlenmesi" başlıklı çalışma, temel etik prensipleri içermekte ve bankaları, müşterilerini tanımaları, şüpheli işlemleri azaltmaları, yargısal kurumlarla işbirliği içinde olmaları ve etkin prosedürleri uygulamaya koymaları için teşvik etmektedir. 1997'de yayımlanan "Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel Prensipler" başlıklı çalışma, iç kontrollerin daha geniş şekilde tartışılmasını, bankaların yeterli politikalar ile "müşterini tanı" kurallarını da içeren uygulama ve prosedürlere sahip olmalarını öngörmekte; özellikle denetim otoritelerinin FATF'nın ilgili tavsiyelerini uygulamasını teşvik etmektedir. 1999 tarihli "Temel Prensipler Metodolojisi"nde, temel prensipleri gerekli ve ilave kriterleri listelemek yoluyla daha detaylı şekilde incelenmektedir.

19. Yüksek etik ve profesyonel standartları teşvik etmek için bütün bankaların, yeterli politika, prosedür ve uygulamalara sahip olması gerektiği gibi, bu bankaların bilerek veya bilmeyerek suç unsuru içeren olaylara alet olması da önlenmelidir. Bankalar belli temel unsurları 'müşterini tanı' programı düzenlenmelerine dahil edilmelidir [4]. Bu gerekli unsurlar, başta bankanın risk yönetimi ve kontrol prosedürü olmak üzere aşağıdaki hususları içermelidir.

- 1.Müşteri kabul politikası
- 2.Müşteri tanımlaması
- 3.Yüksek riskli hesapların izlenmesi
- 4.Risk yönetimi

Bankalar müşterilerini sadece tanımakla kalmayıp, aynı zamanda müşteriden veya hesap türünden beklenen normal işlemler dışındaki faaliyetleri de izlemelidir. ‘‘Müşterini tanı’ programları bankanın risk yönetimi ile kontrol prosedürlerinde temel unsur olmalı ve bu program düzenli inceleme ve iç denetimlerle tamamlanmalıdır. Ayrıca, bu programlar mevcut risklere göre yeniden şekillendirilmelidir.

1.Müşteri Kabul Politikası

20. Bankalar, normalin üzerinde risk içeren müşteri profili de dahil olmak üzere müşteri kabul politikalarını ve prosedürlerini geliştirmelidir. Bu tür politikalar oluşturulurken müşterinin geçmişi, yerleşik olduğu ülke, bağlantılı hesapları, ticaret faaliyetleri ve diğer risk göstergeleri gibi faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Bankalar, yüksek riskli müşterileri için daha yoğun inceleme gerektiren, dereceli müşteri kabul politika ve prosedürleri geliştirmelidir. Diğer yandan, oldukça kapsamlı inceleme, fonlarının kaynağı belli olmayan yüksek net değeri olan bireyler için gerekli olabilir. Politik etkisi olan kişiler (2.2.3 bölümüne bakınız) gibi daha riskli müşteriler ile iş ilişkisine girme kararı üst yönetim tarafından verilmelidir.

2.Müşterinin Tanımlanması

- 21.** Müşterinin tanımlanması ‘müşterini tanı’ standartlarının önemli bir unsurudur. Bu çalışmanın amacına uygun olarak, bir müşteri şu özellikleri taşımalıdır:
- a) Bankada hesabı bulunan kişi veya kurumlar veya namına hesabı olanlar (örneğin intifa hakkı sahipleri),
 - b) Profesyonel aracılar tarafından yürütülen işlemlerin lehdarları,
 - c) Bankaya mali bir işlemle bağlantılı olarak önemli oranda saygınlığın azalması riski veya diğer riskler oluşturabilecek herhangi kişi veya kurum
- 22.** Bankalar yeni müşterilerini tanımlayan sistematik bir prosedür kurmalı ve yeni müşteri yeterince tanınana kadar bankacılık ilişkisi kurulmamalıdır.

23. Bankalar, müşterilerinin ve onların yararına çalışanların tanımlanması için kendi politikalarını uygulamalı ve bunları belgelemelidir [5]. Yerleşik olmayan müşterilerin durumlarına özel ilgi gösterilmelidir. Banka her zaman kendisine müşterisinin neden bir yabancı yargı çevresinde hesap açtırmayı tercih ettiğini sormalıdır.

24. Müşteri tanımlama süreci banka ile iş ilişkisinin başında başlar. Kayıtların güncel ve ilgili olması gereği göz önünde bulundurularak, bankaların mevcut kayıtlarını düzenli olarak gözden geçirmeye başlamalarına ihtiyaç vardır [6]. Bunu yapmanın en uygun zamanı, önemli bir işlem olduğunda, müşteri belgeleme standartları değişmeye başladığında, veya hesap hareketlerinde önemli değişiklikler olduğunda zamandır. Bununla birlikte eğer bir banka mevcut bir müşterisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığının farkına varırsa, bütün ilgili bilginin mümkün olduğunca çabuk bir şekilde elde edilmesi için gerekli adımları atmalıdır.

25. Özel bankacılık hizmeti sunan bankalar özellikle saygınlığın azalması riskine maruz kaldıklarından genişletilmiş bir şekilde titiz müşteri incelemesi yapmalıdır. Yapıları itibariyle büyük oranda gizlilik içeren özel bankacılık hesapları bir bireyin, bir ticari faaliyetin, bir tröstün, bir aracının veya bireyselleştirilmiş bir şirketin adına açılabilir. Bankanın 'müşterini tanı' prosedürlerini izlememesi itibar azalması riskine neden olabilir. Bütün yeni müşteri ve hesaplar özel bankacılıktan sorumlu müdürün dışında uygun bir üst düzey yönetici tarafından da imzalanmalıdır.

26. Bankalar müşteri tanımlaması ve bireysel işlemler için hangi kayıtların ne kadar süreyle tutulması konusunda açık standartlar belirlemelidir [7]. Bu tür bir uygulama bir bankanın müşterisi ile ilişkisini ve müşterisinin devam eden işlerini izlemesi ile eğer gerekliyse anlaşmazlık halinde, yasal bir davada veya bir ceza davasına yol açabilecek mali araştırmada kanıt bulmasını sağlamaktadır. Başlangıç noktası olarak ve tanımlama sürecinin doğal olarak takip edilmesi kapsamında, bankalar müşterilerin kimlik bilgilerinin fotokopisini almalı ve hesap kapandıktan sonra en az 5 yıl saklamalıdır. Ayrıca bütün mali işlem kayıtlarını işlemler tamamlandıktan sonra en az 5 yıl saklamalıdır.

2.1 Genel Tanımlama Zorunlulukları

27. Bankaların, her yeni müşterisini ve bu müşterilerin yaptıkları işleri tanımak için bütün gerekli bilgileri elde etmeleri gerekmektedir. Bilginin türü ve miktarı hesap açma başvurusunu yapana (kişi, kurum, vb) ve hesabın beklenen büyüklüğüne bağlıdır. Ulusal denetim otoriteleri bankalara kendi tanımlama prosedürlerini geliştirmeleri için kılavuzluk yapmaktadır. Çalışma Grubu müşteri tanımlama zorunluluklarının gerekli unsurlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

28. Bankada bir hesap açıldığı zaman, müşterinin banka ile olan ilişkileri açıkça belirlenemediği durumda ve bilginin doğrulanması sorunu ortaya çıkması halinde, banka hesabı kapatmalı ve paraları aldıkları yere iade etmelidir [8].

29. Doğal olarak müşterilerin hesaplarını bir bankadan diğerine taşıma hakkı vardır. Bununla birlikte, eğer bir banka hesap açtırmak için başvuran kimsenin bu talebinin diğer banka tarafından reddedildiğini düşünüyorsa, o takdirde müşterisine genişletilmiş titiz müşteri inceleme prosedürleri uygulamalıdır.

30. Bankalar kesinlikle isminin bilinmemesinde ısrar eden ya da uydurma bir isim kullanan müşterileri için hesap açmamalıdır. Gizli numaralandırılmış hesap fonksiyonu anonim hesaplar gibi değerlendirilmeli ancak diğer bütün müşteri hesapları gibi aynı 'müşterini tanı' prosedürlerine tabi olmalıdır. Numaralandırılmış hesap [9] sahibi hakkında ilave bir koruma sağlayabilirken, kimlik yeterli sayıda personel tarafından tam inceleme uygulamak için yeterli koruma sağlamalıdır. Bu tür hesaplar bankanın uyum fonksiyon birimlerinden veya denetim otoritelerinden saklamak için hiç bir şekilde kullanılmamalıdır.

2.2 Özel Tanımlama Konuları

31. Müşteri tanımlaması ile ilgili olarak daha detaylı hususların tanımlanması gereklidir. Bunların bir çoğu 40 tavsiyenin genel bir gözden geçirmesi olarak FATF'ın gözetimi altında olup, Çalışma Grubu FATF ile uyum ihtiyacının farkındadır.

2.2.1 Tröst, Lehdar ve Mütevelli Hesapları

32. Tröst, lehdar ve mütevelli hesapları müşteri tanımlama prosedürlerinden kaçınmak için kullanılabilir. Belli koşullar altında özel bankacılık müşterilerinin gizliliğini korumak yasal olabilirken, gerçek ilişkinin anlaşılması gereklidir. Bankalar müşterinin diğer bir müşterinin ismini alıp almadığını veya tröst, lehdar veya diğer bir aracı lehine davranıp davranmadığını ortaya çıkarmalıdır. Böyle bir durumda önkoşul araçların ve lehine davranılan kişilerin kimliğine ilişkin tatmin edici bir belgenin elde edilmesidir. Özel olarak da tröstün tanımlanması kayyımı, garantörleri ve lehdarı içermelidir [10].

2.2.2 Kurumsal Araçlar

33. Kurumsal işletmelerin bankalarda anonim hesap açmaları önlenmelidir. Uluslararası ticaret şirketleri gibi kişisel aktif tutma araçları müşterilerin veya intifa hakkı sahiplerinin tanınmasını güçleştirebilir. Bir banka şirketin yapısını iyice anlayabilmeli, fonların kaynakları ile intifa hakkı sahibi olanlar ile fonlar üzerinde kontrolü olanları belirleyebilmelidir.

34. Gerçek sahibinin isminin gizli tutulması amacıyla menkul kıymetlerin adına kaydolduğu hissedarları ile hamiline yazılı hisseleri olan şirketler ile ticaret faaliyetlerini başlatmak için ayrı inceleme yapılmalıdır. Bu tür şirketlerin tüm intifa hakkı sahiplerinin kimlikleri hakkında tatmin edici bilgi sağlanması gereklidir. Hamiline yazılı hisse senedi şeklinde sermayeye sahip şirketler daha dikkatli incelenmelidir. Bir banka hamiline yazılı hisse senedinin el değiştirdiğinden tamamen habersiz olabilir. İntifa hakkı sahiplerinin kimliklerini izlemek için tatmin edici prosedürler geliştirme sorumluluğu bankalara aittir.

2.2.3 Tanıtılmış İş

35. Müşteri tanımlama sürecinin performansının görülmesi fazla zaman alabilir ve banka yeni müşterilerde çıkabilecek herhangi bir sorunu önceden önlemek amacıyla olabilir. Bu nedenle bazı ülkelerde diğer bankalar veya tanıtıcılar üstlenilen prosedürleri kullanma eğiliminde olabilir. Bu tanıtıcılar tarafından yönetilen inceleme prosedürlerine güvenmek, alıcı bankanın müşterisini ve ticaret konusunu tanımlaması konularındaki sorumluluğunu hiçbir şekilde kaldırmaz. Özellikle bankalar kendi 'müşterini tanı' prosedürlerinden daha zayıf standartları olan tanıtıcılara güvenmemelidir.

36. Basel Komite tanıtıcı kullanan bankaların tanıtıcıların 'uygun ve muntazam' olup olmadıklarını dikkatli bir şekilde değerlendirmelerini ve bu çalışmada ortaya çıkarılan standartlara uygun olarak gerekli incelemeyi yapmalarını önermektedir. Müşterinin tanınması sorumluluğu kesinlikle bankaya aittir. Bankalar tanıtıcının güvenilir olup olmadığını belirlemek için aşağıdaki kriterleri kullanmalıdır [11]:

- 1) Bu çalışmada tanımlanan asgari müşteri inceleme uygulamaları ile uyumlu olmalıdır.
- 2) Tanıtıcının müşteri inceleme prosedürleri bankanın müşterileri için yürüttüğü inceleme prosedürleri kadar katı olmalıdır.
- 3) Banka tanıtıcı tarafından uygulamaya konulan müşteri kimliklerini gösteren sistemin güvenilirliği konusunda tatmin olmalıdır.
- 4) Müşterinin kimliği ile ilgili bütün bilgiler tanıtıcı tarafından hemen bankaya bildirilmelidir. Bu bilgiler denetim otoritesinin incelemelerinde de gerekli olabilir.

Ayrıca bankalar periyodik gözden geçirmeler ile tanıtıcının yukarıda belirtilen kriterlere uyduklarını kontrol etmelidir.

2.2.4 Profesyonel Aracılar Tarafından Açılan Müşteri Hesapları

37. Bir bankanın bir müşterisinin hesabının profesyonel bir aracı tarafından tek bir müşteri yararına açıldığına inanması durumunda, bu müşteri tanımlanmalıdır.

38. Bankalar genellikle profesyonel aracılar tarafından kurumları yararına yönetilen yatırım fonları, emeklilik fonları ve para fonları gibi havuz hesapları tutmaktadır. Aynı zamanda bankalar avukatlar ve borsacılar tarafından yönetilen hesapları da tutmaktadır ki bu hesaplar mevduat üzerine düzenlenen fonlar veya bir kısım müşteriler için bloke edilen hesaplardır. Aracı tarafından açılan hesapların bankada birbirine karışmaması durumunda, her intifa hakkı sahibinin alt hesapları olması halinde, aracı tarafından açılan hesabın bütün intifa hakkı sahipleri tanımlanmalıdır.

39. Fonların birbirine karışması halinde, banka intifa hakkı sahiplerini incelemelidir. Bankanın aracılardan dışında başka bir inceleme yapmadıkları durumlar olabilir, örneğin, aracının aynı düzenleme ve karapara aklama kanun ve

prosedürlerine özellikle de bu durum aynı inceleme standartlarını tabi olduğu durumlarda geçerlidir. Ulusal denetim rehberi bankaların aracılardan dışında başka bir inceleme yapmalarını gerektirmeyen durumları açıkça belirlemiştir. Bankalar böyle hesapları aracının sağlam inceleme sürecini uyguladığından emin olması halinde kabul etmelidir. Bankaların ilgili lehdarlara havuz hesaptaki aktifleri dağıtmak için sistemleri ve kontrolleri olmalıdır. Aracının titiz müşteri inceleme sürecini değerlendirirken, banka tanıtılan iş açısından profesyonel aracının güvenilir olup olmadığını belirlemek için yukarıda 36. paragrafta yer alan kriteri uygulamalıdır.

40. Aracının bankanın lehdarları hakkında bilgi verme durumunda olmaması veya aracının bu çalışmada yer alan inceleme standartlarına veya kapsamlı anti karapara aklama kanunlarının zorunluluklarından dolayı gerekli bilgiyi verme yetkisi olmadığı durumlarda, banka aracıya hesap açmaya izin vermemelidir.

2.2.5 Politik Etkisi Olan Kişiler

41. Önemli kamu görevlerinde bulunan insanlarla iş ilişkileri ve bu kişilerle bağlantılı kişi ve şirketler bankaya önemli itibarın azalması riski ve/veya yasal riskler getirebilirler. Böyle politik etkisi olan kişiler devlet veya hükümet başkanlığı, yasama ya da askeri organların başkanı, kamu kurumlarının üst düzey yöneticileri ve önemli parti görevlileri gibi görevlerde bulunan kişiler olabilmektedir. Yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde bu tür kişilerin politik güçlerini rüşvet alma, zimmete para geçirme gibi yasadışı yollardan zenginleşmek için kullanmaları ihtimali bulunmaktadır.

42. Yolsuzluğa bulaşmış politik etkisi olan kişilerden fonların kabul edilmesi ve yönetilmesi bankaların itibarlarına zarar verebilmekte ve kamuoyunun bütün mali sisteme olan güveninin sarsılmasına neden olabilmektedir. Çünkü bu tür olaylar medyanın ve kamuoyunun ilgisini çekerek politik tepkiye neden olabilmektedir. Ayrıca, banka yargı mercilerinden önemli maliyetlere neden olabilen bilgi ve haciz talepleri ile karşılaşabilir ve kamuya karşı yol açtığı zararlardan sorumlu olabilir. Belli durumlar altında banka ve/veya banka personeli eğer fonların yolsuzluktan veya diğer ciddi suçlardan kaynaklandığını biliyorsa karapara aklama faaliyetlerine karışmış olmak durumunda kalabilirler.

43. Bazı ülkeler yabancı memurların veya kamu görevlilerinin yaptıkları yolsuzlukları cezalandırmak için kanunlarında ve düzenlemelerinde ilgili uluslararası kurallara uygun olarak değişiklik yapmışlar veya yapmak üzeredirler [12]. Bu yargı çevrelerinde yabancı yolsuzluk karapara aklama için suç habercisi olarak kabul edildiğinden bütün ilgili anti-karapara aklama kanunları ve düzenlemeler uygulanmaktadır. (örneğin, şüpheli işlemlerin rapor edilmesi, müşteri hakkında bilgi verilmesinin yasaklanması, fonların içten dondurulması gibi). Ceza kanununda açık yasal çerçevenin olmaması durumunda bile bankanın yolsuzluklardan veya kamu kaynaklarının kötü kullanımından kaynaklanan fonların

sahiplerini kabul etmeleri veya bunlarla iş ilişkisini sürdürmesi arzu edilmeyen ve etik olmayan bir durumdur. Bankanın politik etkisi olan kişi olduğundan şüphe duyduğu kişilerle iş ilişkisi içine girerken o kişiyi ve o kişiyle bağlantısı olan kişi ve şirketleri yakından tanınması mutlaka gerekmektedir.

44. Bankalar yeni bir müşteriden yeterli bilgiyi toplamalı ve müşterinin politik etkisi olan kişi olup olmadığını belirlemek için kamuoyuna açık bilgiyi kontrol etmelidir. Bankalar politik etkisi olan kişileri kabul etmeden önce fonların kaynağını araştırmalıdır. Bankada bir politik etkisi olan kişiye hesap açılması kararı üst düzey yönetim tarafından alınmalıdır.

2.2.6 Yüz Yüze Görüşülmeyen Müşteriler

45. Bankalar giderek artan oranda kişisel bilgi vermek istemeyen müşterilere hesap açmak durumunda kalmaktadır. Bu durum özellikle yerleşik olmayan müşteriler için geçerli olmakla birlikte posta, telefon ve internet bankacılığında kaydedilen son gelişmelerle bu tür müşteri sayısında artış olmuştur. Bankalar eşit bir şekilde etkin müşteri tanımlama prosedürleri ile yüz yüze olmadıkları müşterileri için sürekli izleme standartlarını uygulamalıdır. Bu bağlamdaki bir konu saygıdeğer bir üçüncü kişinin bilgileri doğrulamasının sağlanmasıdır. Yüz yüze görüşülmeyen müşterilerin tanımlanması konusu FATF tarafından tartışılmakta ve karaparanın aklanmasının önlenmesi hakkındaki 1991 tarihli AB Direktifinin değiştirilmesi kapsamında da değerlendirilmektedir.

46. Yüz yüze görüşülmeyen tipik müşteri tipi internet veya benzer teknolojiyle elektronik bankacılık yapmak isteyen kişilerdir. Elektronik bankacılık telekomünikasyon ağları üzerinden geniş bir yelpazede ürün ve hizmet dağıtımını içermektedir. Elektronik bankacılığın kişisel olmayan ve sınır tanımayan yapısı işlem hızı ile birlikte müşteri tanımlama ve veri doğrulamada güçlük yaratabilir. Temel bir politika olarak denetim otoriteleri bankalardan proaktif olarak gelişmekte olan teknolojilerden kaynaklanan çeşitli riskleri değerlendirmelerini ve müşteri tanımlama prosedürlerini bu tür riskler bağlamında titizlikle oluşturmalarını beklemektedir [13].

47. Aynı dokümantasyon yüz yüze ve yüz yüze olmayan müşterilere sağlanmasına rağmen, yüz yüze olmayan müşteriler için dokümantasyonun eşlenmesinde daha büyük sorunlar yaşanmaktadır. Telefon ve elektronik bankacılıkta veri doğrulama sorunu daha zor olmaktadır.

- 48.** Yüz yüze olmayan müşterilerden iş yapmaya karar verirken;
- 1) Bankalar yüz yüze olmayan müşterileri için de yüz yüze görüştükleri müşterileri için geçerli olan etkin müşteri tanımlama prosedürlerini uygulamalıdır.
 - 2) Daha yüksek riski azaltmak için özel ve yeterli önlemler olmalıdır.
Riski azaltma önlemleri şunları içerebilir:
 - 3) Yüz yüze görüşülen müşteriler için zorunlu olan belgelerin tamamlanması,

- 4) Bankanın müşteri ile bağımsız ilişki kurması,
- 5) Üçüncü taraf tanımlanması; örneğin, paragraf 36'da yer alan kritere tabi tanıtıcı tarafından,
- 6) İlk ödemenin diğer bankadaki müşteri adına ait hesap üzerinden yapılması zorunluluğu benzer müşteri inceleme standartlarına tabi olması.

2.2.7 Muhabir Bankacılık

49. Muhabir bankacılık bir banka (correspondent bank) tarafından gerçekleştirilen bankacılık hizmetinin diğer bir bankadaki (respondent bank) karşılığıdır. Dünyada bankalar tarafından kullanılan muhabir hesapları bankaların işlerini yürütmelerini ve bankaların doğrudan veremedikleri hizmetleri sunmalarına olanak sağlamaktadır. Muhabir hesaplara karşı bankanın fiziksel olarak mevcut olmadığı durumlarda yargı çevrelerindeki hizmetlerin karşılığı olarak özel önem verilmelidir. Bununla birlikte, bankalar bu tür hesaplara uygun düzeyde inceleme uygulamakta başarısız olurlarsa bu çalışmada daha önce belirtilen risklere maruz kaldıkları gibi, yolsuzluk, hile ve diğer yasadışı faaliyetlerden kaynaklanan para aktarımı veya bu paraların banka bünyesinde tutulması olayıyla karşı karşıya kalırlar.

50. Bankalar karşı bankanın (respondent banka) faaliyetlerinin tam olarak kavrayabilmeleri için bu banka hakkında yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Göz önünde bulundurulacak hususlar şunları içermelidir: karşı bankanın yönetimi hakkında bilgi, bankanın temel faaliyetleri, nerelerde gerçekleştirildikleri, karapara aklamayı önleme ve ortaya çıkarma çabaları, hesabın amacı, muhabir banka hizmetlerinden yararlanacak herhangi üçüncü tarafın kimliği ve karşı bankanın ülkesinde tabi olduğu bankacılık düzenleme ve denetleme hükümleri. Bankalar denetim otoriteleri tarafından sıkı denetlenen yabancı bankalarla muhabirlik ilişkileri kurmalıdır. Karşı banka etkin müşteri kabul ve 'müşterini tanı' politikaları oluşturmalıdır.

51. Özellikle, bankalar fiziksel varlığı olmayan yargı çevrelerindeki veya sağlam bir mali grupla ortaklığı bulunmayan bankalarla muhabir ilişkisi içine girmeyi ya da sürdürmeyi kabul etmemelidir. Bankalar zayıf 'müşterini tanı' standartları olan yargı çevrelerindeki karşı banka ile ilişkilerini sürdürürken çok dikkatli olmalıdır.

Bankalar karşı bankaları için bu çalışmada belirlenen inceleme standartlarını oluşturmalı ve muhabir hesaplardan gerçekleştirilen işlemler için de inceleme prosedürlerini genişletmelidir.

52. Bankalar üçüncü tarafların muhabir hesapları kendi çıkarları için kullanma riskine karşı uyanık olmalıdır. Bu tür ayarlamalar tanıtılan işe uygulanan aynı hususların uygulanmasına neden olmaktadır ve paragraf 36'da yer alan kriterlere göre işlem den geçmelidir.

3. Hesapların ve İşlemlerin Sürekli İzlenmesi

53. Sürekli izleme etkin 'müşterini tanı' prosedürlerinin önemli bir unsurudur. Bankalar risklerini. sadece müşterilerinin hesap hareketlerinin normal ve makul bir şekilde anlayabilirlerse-ki böylelikle müşterilerinin rutin hesap hareketlerinin dışına çıktıklarını anlama araçlarına sahip olabilirler- kontrol eder ve azaltabilirler.

Bankalar böyle bir bilgi olmadan, ilgili otoritelere şüpheli işlemleri bildirmeleri gerektiğinde bu görevlerini yerine getirmekte başarısız olabilirler. İzlemenin derecesi riske duyarlı olmalıdır. Bütün hesaplar için bankalar olağandışı veya şüpheli faaliyetleri ortaya çıkarmak için gerekli sistemleri olmalıdır. Bu, hesaplara belli bir sınıf veya kategori için limit koymak suretiyle yapılabilir. Bu limitleri aşan işlemlere özel dikkat gösterilmelidir. Belli türdeki işlemler bankaların dikkatini müşterilerin olağandışı ve şüpheli işlem yapma olasılığına çekmelidir. Bu tür işlemler ekonomik veya ticari anlamda olmayan işlemleri ya da müşteriden beklenen veya normal işlemlerle uyumlu olmayan büyük miktarda bir mevduatı içerebilir. Bilanço dengesiyle uyumsuz çok yüksek hesap cirosu fonların hesaplar aracılığıyla "yıkılmış" olduğu izlenimi yaratabilir. Şüpheli faaliyetlerin örnekleri bankalara çok yardımcı olabilir ve yargı çevrelerinin anti karapara aklama prosedürleri ve/veya kılavuzlarının bir parçası olarak dahil edilebilir.

54. Yüksek riskli hesaplar için izleme süreci daha yoğun olmalıdır. Her bankanın bu tür hesaplar için belirlediği müşterinin geçmişi, müşterinin yerleşik olduğu ülke, fonların kaynakları gibi temel göstergeler olmalıdır. Yüksek riskli hesaplar için:

- 1) Bankalar yüksek riskli müşterilerinin hesaplarını etkin bir şekilde izlemek, analiz etmek, tanımlamak için müdürlere ve mevzuat ve düzenlemelere uygunluğu denetlemekle görevli personele zamanında gereken bilgiyi sunmak için yeterli işletme bilgisine sahip olmayı garantilemezdir.
- 2) Özel bankacılığın yönetiminde olan üst düzey yönetim bankanın yüksek riskli müşterilerinin kişisel durumlarını bilmeli ve üçüncü taraf bilgisine karşı dikkatli olmalıdır. Bu müşteriler tarafından gerçekleştirilen önemli işlemler üst düzey yönetim tarafından onaylanmalıdır.
- 3) Bankalar politik etkisi olan kişilerle ve bunlarla bağlantılı yüksek profilli bireyler veya kişi ve şirketlerle olan iş ilişkileri göz önüne alınarak politika ve iç kılavuzlar prosedür ve kontrolleri geliştirmelidir [14]. Başta bütün politik etkisi olan kişiler tanımlanamasa da önemli müşterilerle yapılan görüşmeler dikkate alınmalıdır.

4.Risk Yönetimi

55. Etkin 'müşterini tanı' prosedürleri uygun işletme incelemesini, sistem ve kontrollerini, iş bölümünü, eğitim ve diğer ilgili politikaları içermektedir Bankanın yönetim kurulu etkin 'müşterini tanı' programlarını uygun prosedürleri oluşturarak uygulamalıdır. Bankanın politika ve prosedürlerinin etkin bir şekilde uygulanmasını temin etmek için banka içindeki açıkça belirlenmiş sorumluluklar ilgili yerlere dağıtılmalıdır. Şüpheli işlemleri raporlama yolları yazılı bir şekilde belirtilmeli ve bütün personele duyurulmalıdır.

56. Bankaların iç denetim ve uyum fonksiyonları 'müşterini tanı' politika ve prosedürlerinin değerlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Genel bir kural olarak uyum fonksiyonu bankanın kendi politika ve prosedürlerini bağımsız olarak değerlendirme imkanı sağlamalıdır. Uyum fonksiyonun sorumluluk kapsamına personelin uyum örnek testinin yapılması yoluyla sürekli izlenmesi ve üst düzey yönetim ile yönetim kurulunun dikkatini çekmek için kural dışı durumların rapor edilmesi gerekmektedir.

57. İç denetim risk yönetim ve kontrollerinin bağımsız bir şekilde değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamakta ve ilgili personelin eğitimini de içeren sorumluluğunu Yönetim Kurulu Denetim Komitesine veya 'Müşterini Tanı' politika ve prosedürlerle uyumun etkinliğini periyodik olarak değerlendiren bir gözlem organına aktararak kontrol etmektedir. Yönetim denetim fonksiyonların denetim sahibi kişilerce yapılmasını temin etmelidir. Ayrıca, iç denetçiler, bulgularını ve eleştirilerini izlemekte proaktif olmalıdır.

58. Bütün bankalar personelinin 'müşterini tanı' prosedürlerini yeterli düzeyde öğrenebilmesi için sürekli eğitim vermelidir. Farklı birimlerdeki personelin eğitiminin zamanlaması ve içeriği bankanın kendi ihtiyaçlarına göre belirlenmelidir. Eğitim gereksinimleri yeni personel, ön sırada görev alan personel, mevzuat ve düzenlemelere uygunlukları denetleyen personel ve yeni müşterilerle ilgilenen personel için ayrı ayrı belirlenmelidir. Müşterilerle direk ilişki içinde bulunan ön sırada görev alan personelin eğitimleri müşterilerin kimliğini tanımaya, mevcut müşterilerin hesaplarını ele alırken inceleme prosedürlerini uygulamaya ve şüpheli faaliyetlerin ortaya çıkarmaya yönelik olmalıdır. Düzenli olarak yapılan ve güncelleştirilen eğitimler personelin sorumluluğunu hatırlatması ve yeni gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamalıdır. Bütün ilgili personelin 'müşterini tanı' politikalarını sürekli olarak uygulanması gerekliliğini anlaması çok önemlidir. Bankalarda bu anlayışı teşvik eden bir kültürün olması başarılı bir uygulamada esas teşkil etmektedir.

59. Çoğu ülkede dış denetçiler bankaların iç kontrol ve prosedürlerini izlemekte önemli bir rol oynamakta ve denetim uygulamaları ile uyumlu oldukları teyit etmektedir.

IV. Denetim Otoritelerinin Rolü

60. Mevcut uluslararası 'müşterini tanı' standartlarına dayalı olarak ulusal denetim otoriteleri bankaların 'müşterini tanı' programlarını yöneten denetim uygulamalarını oluşturmaları beklenmektedir. Bu çalışmada sunulan önemli unsurlar ulusal denetim uygulamalarının oluşturulması ve geliştirilmesi için denetim otoritelerine açık kılavuzlar sağlamaktadır.

61. Denetim otoriteleri bankaların izlemesi için temel unsurların oluşturulmasına ek olarak bankaların sağlam 'müşterini tanı' prosedürlerini uygulayıp

uygulamadıkları ve sürekli olarak etik ve profesyonel standartları sürdürüp, sürdürmediklerini izleme sorumlulukları bulunmaktadır. Denetim otoriteleri uygun iç kontrollerin uygulanmasını ve bankaların denetim ve düzenleme kılavuzları ile uyumlu olmalarını sağlamalıdır. Denetim süreci sadece politika ve prosedürlerin incelenmesini değil aynı zamanda müşteri dosyalarının ve bazı hesap örneklerinin incelenmesini içermektedir. Denetim otoritelerinin olağandışı ve şüpheli işlemleri ortaya çıkaran her türlü banka analizleri de dahil olmak üzere her zaman o yargı çerçevesinde sürdürülen hesaplarla ilgili bütün belgelere ulaşma hakkı olmalıdır.

62. Denetim otoritelerinin görevi bankaların kendi güvenlik ve sağlamlığı için sadece 'müşterini tanı' standartlarını sürdürmelerini sağlamak değil, aynı zamanda ulusal bankacılık sisteminin bütünlüğünü korumaktır [15]. Denetim otoriteleri katı olabilecek uygun eylemleri gerçekleştireceklerini açıkça ortaya koymalıdır. Ayrıca, denetim otoriteleri bankaların standartların yetersiz olduğu durumda yargı çevrelerini içeren işlemlere özel önem vermelerini sağlamalıdır. Denetim otoriteleri FATF ve bazı ulusal otoriteler karapara ile mücadelede uluslararası standartlarla uyum göstermeyen yasal ve idari düzenlemelere sahip olmayan bir takım ülkeleri ve yargı çevrelerini listelemişlerdir.

V. Sınır Ötesi Kapsamında 'Müşterini Tanı' Standartlarının Uygulanması

63. Dünyadaki denetim otoriteleri düzenlemeden kaynaklanan arbitrajları önlemek ve ulusal ve uluslararası bankacılık sistemlerinin bütünlüğünü sağlamak amacıyla ulusal 'müşterini tanı' standartlarının uluslararası standartlarla paralel bir şekilde uygulanması ve geliştirilmesi için ellerinden geleni çabayı göstermelidir. Bu tür standartların uygulanması ve değerlendirilmesi denetim otoritelerinin birbirleriyle işbirliği içinde olmaları için bir test niteliği taşımakta, aynı zamanda bankaların risklerini grup bazında kontrol etme yeteneklerini göstermektedir. Bu hem denetim otoriteleri hem de bankalar için uğraştırıcı bir görevdir.

64. Denetim otoriteleri bankacılık gruplarının kabul edilmiş asgari standart 'müşterini tanı' politika ve prosedürlerini uygulamalarını beklemektedir. Uluslararası bankacılığın denetimi ancak konsolide bazda başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilir ve saygınlığın azalması riski diğer bankacılık riskleri gibi sadece ulusal sınırlarla sınırlandırılmaz. Ana banka dış ülkelerdeki şubelerine, iştiraklerine ve tröst şirketler gibi banka olmayan işletmelerine politika ve prosedürlerini anlatmalı ve hem orijin ülke hem de ev sahipliği yapan ülke 'müşterini tanı' standartlarının uyumunu programın etkin bir şekilde işlemesi için test etmelidir. Bu uyum testleri aynı zamanda bağımsız denetçiler ve denetim otoriteleri tarafından kontrol edilmelidir. Bu nedenle 'müşterini tanı' belgelemesinin tam olarak doldurulması ve inceleme için uygun olması önemlidir. Uyum testleri konusunda, denetim otoriteleri ve bağımsız denetçiler çoğu durumda sistemleri ve kontrolleri incelemeli ve müşteri hesaplarına bakmalı ve örnekleme sürecinin bir parçası olarak işlemleri izlemelidir.

65. Ülke dışındaki bir kuruluş ne kadar küçük olursa olsun, yetkili bir görevli bütün ilgili personelin gerekli eğitimi almasını sağlamalı ve 'müşterini tanı' prosedürlerinin hem orijin ülke hem de ev sahibi ülke standartlarını karşılayıp karşılamadığı gözlenmelidir. Bu görevli esas sorumluluğu yüklenirken, hem yerel hem de genel müdürlük bürolarındaki iç denetçiler ve uyumdan sorumlu personel tarafından desteklenmelidir.

66. Hem orijin ülke hem de ev sahibi ülke asgari 'müşterini tanı' standartlarının farklılaşması durumunda, ev sahibi yargı çevrelerinde şube ve iştirakler daha yüksek olan standardı uygulamalıdır. Bankaların asgariden daha yüksek standardı uygulamalarını önleyici düzenlemelerin bulunmaması gereklidir. Ancak yerel kanunlar ve düzenlemeler orijin ülke 'müşterini tanı' standartlarının uygulanmasını yasaklaması durumunda ev sahibi ülke denetim otoriteleri kanunların ve düzenlemelerin değiştirilmesi için elinden geleni yapmalıdır. Aynı zamanda dış ülkelerdeki şube ve iştirakler ev sahibi ülke standartlarıyla uyum göstermek durumundadır. Fakat ana banka ile genel müdürlüğün ve orijin ülke denetçilerinin farklılıkların yapısından tam olarak haberdar edilmeleri gerekmektedir.

67. Bu tür engellerle cezai unsurlar yargı çevrelerine doğru çekilmelidir. Bu nedenle bankalar söz konusu yargı çevrelerinde iş yürütürken saygınlığın azalması riski konusunda dikkatli olmalıdır. Ana banka bireysel operasyon birimlerinin dayanma güçlerini incelemek için gerekli prosedürlere sahip olmalıdır. Olağanüstü durumlarda, denetim otoriteleri bu yargı çevrelerinde faaliyet gösteren bankalara ilave kontroller getirilmesi hususunu göz önünde bulundurmalıdır.

68. Yerinde incelemelerde orijin ülke denetim otoriteleri veya bağımsız denetçiler birimin 'müşterini tanı' politika ve prosedürlerine uyumla ilgili engellerin gösterilmesinde hiç bir engelle karşılaşmamalıdır. Bu da müşteri dosyalarının incelenmesini ve bazı hesapların rasgele örneklenmesini gerektirmektedir. Orijin ülke denetim otoritelerinin örneklenmiş bireysel müşteri hesaplarını inceleme yetkileri ve risk yönetim uygulamalarını değerlendirme yetkileri olmalı ve yere banka gizlilik kanunları tarafından engellenmemelidir. Orijin ülke denetim otoritesi mevduatların konsolide raporlanması veya borçlu konsantrasyonu veya yönetim altında fonların bildirilmesini istediği durumlarda, bu tür engellerin bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca, mevduat yoğunlaşmalarının izlenmesi açısından veya çekilen mevduatı fonlama riski açısından orijin ülke denetim otoriteleri maddi testleri uygulayabilir ve müşterinin mevduatı bilançonun belli bir yüzdesini aşması halinde bankanın orijin ülke denetim otoritesine raporlaması için bazı limitler oluşturabilir. Bununla birlikte bireysel hesapları ilgilendiren bilgilerin yasal denetim amaçları için kullanıldığını temin etmek için koruma gereklidir. Karşılıklı işbirliği [16] iki denetim otoritesi arasındaki bilgi paylaşımını kolaylaştırmak açısından faydalı olabilir.

69. Belli durumlarda orijin ülke otoriteleri tarafından uygulanması öngörülen ana bankanın 'müşterini tanı' politika ve prosedürü ile sınır ötesi ofiste izin verilen politikalar arasında çelişki olabilir. Örneğin ana bankanın mevzuat ve düzenlemelere uyumdan sorumlu personeli, iç denetçiler ve orijin ülke denetim otoriteleri tarafından teftiş yapılmasını veya banka müşterilerinin fiktif isimler kullanmalarına imkan verilmesini önleyen yerel kanunlar mevcut olabilir. Böyle durumlarda orijin ülke denetim otoritesi ile ev sahibi ülke ile bunların gerçek yasal engeller olup olmadığı konusunda iletişim kurulmalıdır. Bu engellerin aşılabilir olduğu ispatlanırsa ve başka tatmin edici alternatif düzenlemeler yoksa, orijin ülke ev sahibi ülkeye bankanın kendisi için karar verebileceğini konusunu açıkça belirtmelidir. Son analizde böyle yerinde incelemeleri destekleyen düzenlemeler denetim otoritesine tatmin edici bir değerlendirme sunulmasını sağlayan bir mekanizma sağlamalıdır. Orijin ülke denetim otoritelerinin gerekli bilgilere ulaşmaları mümkün olduğunca kısıtlamalardan uzak olmalı ve asgaride bankaların müşteri incelemesi için politika ve prosedürleri ile şüpheli işlemleri hakkındaki bilgilere ulaşmaları serbest olmalıdır.

Ek 1

Temel Prensipler Metodolojisinden Alıntılar

Prensip 15: Banka denetim otoriteleri mali sektörde yüksek etik ve profesyonel standartları teşvik eden ve bankaların niyetli veya niyetsiz olarak suç olaylarında kullanılmalarını önlemek üzere katı 'Müşterini tanı' kurallarını da içermek üzere bankaların yeterli politika, uygulama ve prosedürleri yerinde kullandıklarını tespit etmelidir.

- 1.** Banka denetim otoriteleri mali sektörde yüksek etik ve profesyonel standartları teşvik eden ve bankaların niyetli veya niyetsiz olarak suç olaylarında kullanılmalarını önlemek üzere katı 'Müşterini Tanı' kurallarını da içermek üzere bankaların yeterli politika, uygulama ve prosedürleri yerinde kullandıklarını tespit etmelidir. Bu suç faaliyetinin veya hilenin önlenmesi ve ortaya çıkarılması ile şüpheli faaliyetlerin uygun otoritelere raporlanmasını içermektedir.
- 2.** Denetim otoritesi müşterilerin tanımlanması politikalarının belgelendiğinden ve uygulanmasından emin olmalıdır ve anti karapara aklama programı lehine uğraşanların . Müşteri tanımlaması bireysel işlemler ve tutma dönemine ilişkin (retention period), açık kurallar olmalıdır.
- 3.** Denetim otoritesi potansiyel şüpheli işlemleri tanımak için resmi prosedürlerinin olduğunu belirlemelidir. Bunlar büyük nakit mevduat ve (veya benzeri) çekilişler ve olağandışı işlemler için özel prosedürler için ilave yetki alınmasını içerebilir.
- 4.** Denetim otoritesi bankaların banka politika ve prosedürlerinin yerel kanuna uygun ve düzenleyici anti-karapara aklama gereksinimiyle uyumlu olduğunu belirlemelidir.
- 5.** Denetim otoritesi bankaların açık prosedürler oluşturmalarını, bütün personelle iletişim kurmasını, anti-karapara aklamadan sorumlu üst düzey

- personelerle şüpheli işlemleri rapor etmekle sorumlu personeli belirler.
6. Denetim otoritesi bankaların raporlama sorunları için hem yönetime hem de iç güvenlik fonksiyonlarına iletişim ağlarını kurmalarını belirlemelidir.
 7. Suçla ilgili otoritelere raporlama dışında, bankalar şüpheli faaliyetleri ve hile olayları bankaların saygınlıklarını korumak, sağlamlığını ve güvenilirliğini sağlamak için denetim otoritesine raporlama yapmalıdır.
 8. Kanunlar, düzenlemeler ve/veya bankaların politikaları üst düzey personele, iç güvenlik birimine veya doğrudan ilgili otoritelere rapor eden personelin sorumlu tutulmayacağını temin etmelidir.
 9. Denetim otoritesi bankaların karapara aklama kontrolleri ile hileli işlemleri önleme, tanımlama ve raporlama sistemlerinin yeterli olduğunu periyodik olarak denetler. Denetim otoritesi anti-karapara aklama yükümlülükleriyle uyumlu olmayan faaliyetlere (düzenleyici ve/veya ceza davası) karşı yeterli yaptırım gücüne sahiptir.
 10. Denetim otoritesi ulusal ve yabancı mali sektör denetim otoriteleriyle doğrudan veya dolaylı olarak şüpheli veya gerçek suçla ilgili faaliyetleri doğrudan veya dolaylı olarak paylaşabilir.
 11. Denetim otoritesi bankaların bütün personelle açık bir şekilde iletişim kuracak şekilde etik ve profesyonel davranışlar hakkında politika ve prosedürlerinin olduğunu belirlemelidir.

İlave Kriter

1. Kanunlar ve/veya düzenlemeler uluslararası sağlam uygulamaları somutlaştırmaktadır. 1990'da çıkarılan (1996'da revize edilen) ilgili 40 Mali Eylem Görev Grubu Tavsiyeleri.
2. Denetim otoritesi banka personelinin karaparayı ortaya çıkarma ve önleme üzerine yeterli düzeyde eğitim görmesini belirler.
3. Denetim otoritesinin herhangi şüpheli işlem için ilgili suç otoritelerini bilgilendirmek için yasal yükümlülükleri vardır.
4. Denetim otoritesi şüpheli veya gerçek suç faaliyetleri ile ilgili bilgiyi yargı otoriteleri ile doğrudan veya dolaylı olarak paylaşabilmelidir.
5. Diğer bir kurum tarafından gerçekleştirilmediyse, denetim otoritesi anti karapara aklama yükümlülükleri ve mali hile hakkında uzman deneyime ile kendi kaynaklarına sahiptir.

Ek 2

FATF Tavsiyelerinden Alıntılar

C. Karapara Aklamayla Mücadelede Mali Sistemin Rolü Müşteri Tanımlaması ve Kayıt Tutma Kuralları

- 10.** Mali kurumlar anonim hesapları ve fiktif kişiler adına açılan hesapları tutmamalıdır. Mali kurumlar yasal işletmeler açısından tanımlama gereksinimlerini yerine getirebilmek için gerektiğinde şu önlemleri almalıdır;
- Müşterinin yasal mevcudiyetini ve yapısını ispatlamak için müşteri hakkında müşterinin kendisinden doğrudan veya kamu kayıtlarından veya her ikisinden birden bilgi edinilmesi.
 - Müşteri adına işlem görecekt kişinin bu şekilde yetkilendirildiğinin ve o kişinin kimliğinin ispat edilmesi.
- 11.** Mali kurumlar adına hesap açanlar hakkında doğru bilgileri almaları için gerekli önlemleri almalıdır.
- 12.** Mali kurumlar ulusal ve uluslararası bütün gerekli işlem kayıtlarını en az 5 yıl tutmalıdır. Bu kayıtlar suçlu davranışa delil oluşturacak şekilde bireysel işlemlerin yeniden oluşturulabilmesi için yeterli olmalıdır.
- Mali kurumlar müşteri tanımlaması ile ilgili kayıtları, (örneğin, pasaport, kimlik, ehliyet, veya benzer belgelerin esaslarını veya kopyalarını) hesap dosyalarını hesap kapandıktan sonra en az 5 yıl tutmalıdır.
- Bu belgeler ilgili suç davaları ve araştırmalarında kullanılmaları için ulusal yetkin otoritelerin kullanımına uygun olmalıdır.
- 13.** Ülkeler yeni ve gelişen teknolojiler çerçevesinde karapara aklama tehditlerine özel önem göstermeli ve önlemler olarak karapara aklama modellerinde kullanılmalarının önüne geçilmelidir.

Mali Kurumların Artırılmış İncelemeleri

- 14.** Mali kurumlar bütün karmaşık, büyük hacimli ve olağandışı işlemlerine özel önem göstermelidir. Bu işlemlerin geçmişi ve amacı mümkün olduğunca izlenmeli ve bulguları yazılı olarak derlenerek, denetim otoritesinin, bağımsız denetçinin ve yürütme kurumlarının kullanımına uygun olacak şekilde ayarlama yapılmalıdır.
- 15.** Mali kurumlar fonların suçla ilgili bir faaliyetten geldiğinden şüphe duyuyorsa, bu şüphelerini yetkin otoritelere rapor etmelidirler.
- 16.** Mali kurumlar, bunların yöneticileri, yönetim kurulu ve personel, müşterileri ile ilgili bilgilerin ilgili otoritelere rapor edildiği konusunda müşterilerine herhangi bir uyarıda bulunmamalıdır.
- 17.** Şüpheli işlemlerini raporlayan mali kurumlar yetkin otoritelerin talimatlarıyla uyumlu olmalıdır.
- 18.** Mali kurumlar karapara aklamaya karşı programlar geliştirmelidir. Bu programlar asgari şunları içermelidir.
- İç politika ve prosedürlerinin gelişmesi,
 - Sürekli olarak çalışanların eğitilmesi,
 - Sistemi test etmek için bir denetim fonksiyonu.

* TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, Pelin Ataman Erdönmez tarafından derlenmiştir.

Dipnotlar

[1] Bu grup Basel Komite ve Off-Shore Grup Banka Denetim Otoritelerinin üyelerinden oluşan bir gruptur.

[2] Mali Eylem Görev Grubu kararlarıyla mücadelede hem ulusal hem de uluslararası mücadele eden, politikaları geliştiren ve teşvik eden inter-governmental bir organdır. 29 üye ülkesi ve iki bölgesel organizasyonu vardır. FATF bu alanda faaliyet gösteren, İlaç Kontrolü ve Suç Önlenmesi İçin Birleşmiş Milletler Ofisi, Avrupa Konseyi, Karapara Aklama Asya Pasifik Grubu ve Caribbean Mali Eylem Görev Grubu gibi uluslararası organlarla yakın ilişki içindedir. FAFT karapara aklama sürecini illegal temeli gizlemek için ceza takibatı süreci olarak tanımlamaktadır.

[3] Endüstri kanununun bir örneği 'Özel Bankacılık için küresel anti-karapara aklama rehberleri'dir (Aynı zamanda 'Wolsberg Prensipleri olarak da bilinmektedir). Bunlar Ekim 2000'de özel bankacılık alanında faaliyet gösteren 12 büyük banka tarafından düzenlenmiştir.

[4] Temel Prensipler Metodolojisi, Kriter 1.

[5] Temel Prensipler Metodolojisi, Kriter 2.

[6] Mevcut hesaplara yeni 'Müşterini Tanı' standartlarının uygulanması şu anda FATF'ın incelemelerine tabidir.

[7] Temel Prensipler Metodolojisi Kriter 2.

[8] Şüpheli işlemlerin ele alınmasını ilgilendiren herhangi bir ulusal kanuna tabidir.

[9] Numaralandırılmış bir hesapta intifa hakkının sahibinin adı banka tarafından bilinir ancak bir hesap ismiyle veya müteakip belgedeki kural adıyla ikame edilir.

[10] Lehdarlar mümkün olduğunca geniş bir biçimde tanımlanmalıdır. Başlangıçta tröstlerin lehdarlarını tanımlamak mümkün olmayabilir. Örneğin bazı lehdarlar doğmamış çocuk olabilirler ve bazıları da özel olayların sonucunda koşullu ortaya çıkabilir.

[11] FATF seçkin tanıtımcıların uygunluğunun incelemesini üzerine almıştır.

[12] OECD 'Yabancı Kamu Görevlilerinin Yolsuzluklarıyla Mücadele Edilmesi' konulu 21 Kasım 2001 tarihli toplantısına bakınız.

[13] Basel Komite Elektronik Bankacılık Grubu Mayıs 2001'de elektronik bankacılık için risk yönetim prensipleri üzerine bir çalışma yayınlamıştır.

[14] Bir bankanın yabancı bir müşterinin her aile ferdini, politik ve ticari bağlantılarını bilmesi veya araştırmasını beklemek gerçekçi değildir. Şüpheli işlemleri takip etme ihtiyacı aktiflerin, cironun büyüklüğüne, işlemlerin biçimine, ekonomik geçmişe, ülkenin saygınlığına, müşterilerin açıklamalarının makul olmasına bağlıdır.

[15] Çoğu denetim otoritesinin yerinde incelemelerde ortaya çıkardıkları şüpheli, olağandışı veya yasal olmayan işlemleri raporlama görevleri vardır.

[16] Basel Komite'nin banka denetim otoriteleri arasındaki işbirliğinin gerekli unsurlarını içeren çalışmasına bakınız (Mayıs 2001).

